

Відгук

на дисертаційну роботу Поліщука Ростислава Миколайовича

“Культурна ідентичність як субстанційний чинник формування світогляду українського народу в епоху глобалізації” подану до захисту

на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук

за спеціальністю 09.00.05 – історія філософії

Актуальність дисертаційної роботи Поліщука Ростислава Миколайовича на тему “Культурна ідентичність як субстанційний чинник формування світогляду українського народу в епоху глобалізації” обумовлена необхідністю теоретико-методологічного осмислення феномену культурної ідентичності та її трансформації в добу глобальних зрушень. В епоху глобалізації питання культурної ідентифікації постає в особливій формі, коли традиційна ідентичність стає випадковою і тому байдужою. Але, у сучасних умовах гострої кризи ідентичності, потреба у належності до тої чи іншої культурної групи залишається визначальною. Глобалізація задає новий темп і нову якість розвитку різних аспектів людського співжиття та потребує інтелектуального осмислення цього процесу. Сучасність ставить перед нашою державою низку питань, у відповідях на які ми повинні віднайти нову модель соціокультурної стабільності. Це дасть змогу знайти орієнтири для виходу з кризи, яка охопила основні сфери життєдіяльності, а саме – духовну та матеріальну, соціокультурну та соціально-політичну. Важливо зазначити, що для української культури стрижнем духовного буття стало усвідомлення своєї культурної ідентичності. Усвідомлення самототожності, цілісності – це саме та основа, яка повинна забезпечити стабільність культури при змінах в сучасному глобалізованому світі, їх впливах на формування чи трансформацію світогляду нашого народу.

Актуальність обраної дисертантом теми дослідження, її недостатнє опрацювання у вітчизняній та закордонній науковій літературі, а також потреба узагальнення вже відомих досягнень в аналізі теоретичних проблем культурної

ідентичності, теоретична та практична значимість даної проблематики і визначили вибір об'єкта, предмета, мети, завдань, методів і логіки дисертаційного дослідження, що розглядається.

Дисертація Поліщука Ростислава Миколайовича складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків і літератури.

У першому розділі *“Теоретико-методологічні засади та історіографія дослідження”* висвітлено проблему дослідження, обґрунтовано його методологічні засади. Розглянуто теоретичні основи, а також визначено методи та підходи, застосовані у дослідженні культурної ідентичності в умовах глобалізації. Здійснено історіографію дослідження, а також подано концептуальне осмислення проблеми культурної ідентичності в історії філософських наук. Зазначено, що у сучасних філософських концепціях її тлумачать як *“інакшість”*, *“множинність”*, *“належність”*, наголошено на спільності з такими людськими характеристиками, як раса, етнічність, національність, гендер, релігія. Цікавим та важливим для сучасних досліджень культурної ідентичності є звернення до етнонаціонального та цивілізаційного аспектів. Розкрито проблеми осмислення ідентичності в історико-філософській думці українських мислителів.

У другому розділі *“Культурна ідентичність в умовах глобалізації”* розглянуто різні аспекти культурної ідентичності в контексті глобалізації. Проаналізовано історично сформовані підходи до тлумачення терміну *“національна ідентичність”* та виокремлено його культурну основу. Зазначено, що для визначення національної ідентичності головними мірилами є ті, які мають екзистенційну, культурну, метафізичну основу, а матеріальна складова має другорядне значення. Досліджено проблематику сучасного мультикультурного світу, в якому під впливом стрімкої глобалізації постали суперечності та конфліктні ситуації у сфері соціально-культурних відносин. Глобалізація постає як процес поглиблення інтеграційних процесів, посилення інтенсивності взаємодії та взаємозалежності між культурами. Внаслідок цього збільшується соціальне розшарування, що не призводить до культурної одноманітності, а ставить питання щодо визначення ідентичності. Досліджено

проблематику сучасного мультикультурного світу, в якому під впливом стрімкої глобалізації постали суперечності та конфліктні ситуації у сфері соціально-культурних відносин. Глобалізація постає як процес поглиблення інтеграційних процесів, посилення інтенсивності взаємодії та взаємозалежності між культурами. Внаслідок цього збільшується соціальне розшарування, що не призводить до культурної одноманітності, а ставить питання щодо визначення ідентичності.

У третьому розділі *“Формування української національно-культурної ідентичності в епоху глобалізації”* проаналізовано сучасний стан, проблеми та перспективи культурної ідентичності у вирі глобалізаційних процесів. Зазначено, що культури трансформуються в постмодерністських і постколоніальних умовах, тому в сучасному світі в період глобальних перетворень людина опинилася в ситуації кризи ідентичності. Зазначено, що національна ідентичність не є сталим конструктом, а виявляється у процесі визначення компонентів національного буття, національних цінностей. На її формування впливають історичні, ментальні, соціально-економічні, географічні та геополітичні чинники. Виявлено, що дослідження трансформації національно-культурної ідентичності в епоху глобалізації можливе за допомогою обґрунтування залежності ідентичності від соціально-економічного контексту, на основі якого конструюється, змінюється чи утверджується своя ідентичність. Виокремлено передумови та проблеми формування національно-культурної ідентичності українців у потоці глобальних перетворень. Досліджено проблеми та перспективи українського суспільства та його культурної ідентичності в умовах сучасних глобалізаційних процесів. В основі української культурної ідентичності лежить стрижень із кількох елементів – національного характеру, традицій, цінностей, норм. Становлення національної самосвідомості українців є визначальним чинником її розвитку, який дає змогу усвідомлювати свою самобутність, виокремити своє “Я”, не заперечуючи причетності до світової спільноти. Це усвідомлення постає вищою формою самосвідомості, тобто світоглядом. Щодо чинників формування світогляду українців, то можна зазначити, що вони впливають на нього вздовж усієї

історії, змінюючи та надаючи того чи іншого вектору розвитку. Субстанційний чинник – фундаментальна вісь, яка об'єднує різноманітні риси та явища в єдине, тобто у світогляд. Субстанційний чинник світогляду українського народу виражає сутнісну визначеність культурної ідентичності, яка реалізується в мові, культурі, традиціях, архетипах, прагненні українського народу до свободи і незалежності. Таким чинником світогляду українського народу, його життєствердною силою можна вважати культурну ідентичність українців.

Висновки дисертації впливають зі змісту роботи та відповідають окресленим завданням дослідження, переконливо аргументовані та закономірні. Дисертаційне дослідження Поліщука Р. М. має низку переваг, серед яких: актуальність теми, професійна мова, обізнаність автора в досліджуваній темі, новизна одержаних результатів. Проблеми, розглянуті в дисертації, є актуальними, оскільки дуже гостро постали перед сучасною Україною в контексті пошуку не тільки глобальної стратегії самовизначення, але й тактики політики ідентичності й ідентифікації.

Незважаючи на те, що дисертантові вдалося цілісно підійти до висвітлення досліджуваної проблематики, хочемо висловити наступні міркування:

1. Розгляд питання “Формування української національно-культурної ідентичності в епоху глобалізації” варто було б розглядати як частину європейського процесу формування модерних націй. Аналіз особливостей процесу становлення української національно-культурної ідентичності вимагає більш ґрунтовного дослідження теорії нації: політичної та етнічної та їх характерних ознак. Ознайомлення з класичними в націології типологіями націй Г. Кона, Ф. Майнеке, А. Валіцького та М. Гроха значно збагатили б дане дослідження.

2. Наступне побажання логічно впливає з попереднього: у списку використаної літератури бракує джерел європейськими мовами, зокрема тих які б висвітлювали перебіг складного процесу націогенезу “недержавних” народів Центрально-Східної Європи, для більшості яких він завершився на початку ХХ

століття. Чого на жаль ми не можемо констатувати щодо українців та української політичної нації.

3. Ключові слова не повністю відображають актуальності даної теми дисертаційної роботи.

Зауважимо, що зазначені вище рекомендації не заперечують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Проведений аналіз є свідченням того, що на захист вноситься самостійна та актуальна дисертаційна робота, яка виконана на належному науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам, а дослідження Поліщука Р. М. заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – історія філософії.

Офіційний опонент:

**кандидат філософських наук, доцент кафедри
психології та соціальної роботи**

**Тернопільського національного
економічного університету**

[Handwritten signature]
Рудакевич О. М.

[Handwritten signature]
Затверджує:
Зав. загальним відділом *[Handwritten signature]*